

۹ دی؛ از بصیرت دینی تا مسئولیت نسلی

نهم دی ۱۳۸۸، جلوه‌ای از بصیرت دینی و کنش اجتماعی مسئولانه بود؛ روزی که مردم با تشخیص آگاهانه حق از باطل، نقش تاریخی خود را در صیانت از نظام اسلامی ایفا کردند.

نهم دی ۱۳۸۸، جلوه‌ای از بصیرت دینی و کنش اجتماعی مسئولانه بود؛ روزی که مردم با تشخیص آگاهانه حق از باطل، نقش تاریخی خود را در صیانت از نظام اسلامی ایفا کردند.

خبر گزاری مهر؛ گروه استان‌ها- زهرا ژرفی مهر: نهم دی ماه ۱۳۸۸ یکی از نقاط عطف تاریخ سیاسی و اجتماعی جمهوری اسلامی ایران به شمار می‌رود؛ روزی که مفهوم «بصیرت» از سطح یک واژه نظری فراتر رفت و در قالب کنش اجتماعی جمعی متجلی شد. در شرایطی که فضای کشور در پی حوادث پس از انتخابات دهم ریاست جمهوری با ابهام، التهاب و فتنه همراه بود، حضور گسترده مردم در صحنه، به عنوان نماد تشخیص حق از باطل و التزام عملی به ولایت فقیه، معنا یافت. اکنون، با گذشت بیش از یک دهه از آن واقعه و تغییر نسل مخاطبان، بازخوانی ۹ دی از منظر دینی و عقلی و نسبت آن با کنش اجتماعی، بیش از هر زمان دیگری اهمیت پیدا کرده است.

بصیرت؛ از آگاهی تا کنش مسئولانه امت

مصطفی سرایی، استاد حوزه و دانشگاه، در تحلیل دینی و عقلی واقعه ۹ دی، در گفتگو با خبرنگار مهر، با تأکید بر تمایز مفهومی «بصیرت» از صرف آگاهی یا هیجان جمعی، اظهار داشت: در اندیشه دینی و اسلامی، بصیرت به معنای بینایی باطنی، آگاهی عمیق و قدرت تشخیص حق از باطل است و نمی‌توان آن را به دانستن چند خبر یا واکنش‌های احساسی تقلیل داد.

وی با اشاره به میانی عقلی بصیرت افزود: از منظر عقلانی، بصیرت نوعی شناخت است که با تعقل، تدبر و درک لایه‌های عمیق واقعیت‌های اجتماعی و سیاسی همراه است. در آموزه‌های اسلامی، این معنا با مفاهیمی همچون «فرقان» و «نور الهی» پیوند خورده و بصیرت، توان تشخیص مسیر حق در میان پیچیدگی‌ها و فتنه‌ها تلقی می‌شود.

این استاد حوزه و دانشگاه با تبیین نسبت بصیرت و کنش اجتماعی تصریح کرد: از منظر دینی و عقلی، بصیرت سه نسبت اساسی با کنش اجتماعی دارد. نخست آنکه بصیرت پیش‌نیاز کنش آگاهانه است و بدون آن، کنش اجتماعی به واکنشی کورکورانه یا تابع احساسات زودگذر تبدیل می‌شود. دوم، بصیرت جهت‌دهنده کنش است و کنش اجتماعی را در مسیر اصول و ارزش‌های الهی تنظیم می‌کند و سوم، بصیرت ضامن استمرار کنش اجتماعی است، چراکه با عمق بخشی به انگیزه‌ها، مانع خستگی و انفعال جامعه می‌شود.

سرایی با اشاره به رویداد ۹ دی ۱۳۸۸، این واقعه را تجلی عینی بصیرت دینی و عقلی دانست و گفت: ۹ دی را می‌توان به عنوان پاسخ مردم ایران به شرایط فتنه و انحراف، از چند منظر بررسی کرد. در بعد دینی و عقلی، این روز نماد تشخیص خط اصلی نظام از جریان‌های منحرف، تأکید بر وحدت اسلامی بر پایه آیه «واعتصموا بحبل الله جميعاً» و نشانه شناسایی عقلانی و دینی فتنه بود.

وی ادامه داد: در بعد کنش اجتماعی، بصیرت به کنشی جمعی و سازمان‌یافته تبدیل شد؛ کنشی که خودجوش، مردمی و متکی به شناخت دینی و سیاسی بود و نسبت اراده مردم با حاکمیت دینی را به صورت عینی به نمایش گذاشت.

به گفته این استاد حوزه و دانشگاه، ۹ دی نشان داد که در اندیشه اسلامی، شناخت حق بدون التزام عملی معنا ندارد. وی تأکید کرد: کنش ۹ دی تجسم «بصیرت عملی» و نمونه‌ای از پیوند ناگسستنی میان شناخت و عمل بود؛ همان چیزی که در ادبیات دینی از آن با تعبیر «علم نافع» یاد می‌شود.

سرایی در بخش دیگری از سخنان خود، به نسبت «ولایت» و «بصیرت» در اندیشه اسلامی پرداخت و گفت: در اندیشه اسلامی اصیل، بصیرت و ولایت دو بال هدایت جامعه هستند که در تعامل با یکدیگر معنا پیدا می‌کنند. بصیرت اجتماعی بدون چارچوب ولایت، در معرض خطای تشخیص قرار می‌گیرد و ولایت اصیل نیز بدون بصیرت عمومی، امکان تحقق واقعی نخواهد داشت. این نسبت در آیات قرآن، از جمله آیه ۵۵ سوره مائده، و در روایات متعدد مورد تأکید قرار گرفته است، هرچند در میان مذاهب و

وی با تحلیل فقه سیاسی و الهیات اجتماعی ۹ دی خاطرنشان کرد: در این چارچوب، ۹ دی صرفاً یک تجمع خیابانی نبود، بلکه یک «کنش مسئولانه امت» برای صیانت از حقیقت تلقی می شود. مردم نه از موضع مطالبه گری سیاسی صرف، بلکه از سر تکلیف شرعی برای حفظ نظام اسلامی که در فقه شیعه از اوجب واجبات شمرده می شود وارد میدان شدند.

سرایای افزود: این رویداد، مصداق عینی قواعدی همچون «نفی سبیل» و «امر به معروف و نهی از منکر» در سطح کلان اجتماعی بود و امت را به عنوان یک سوژه تاریخی آگاه، نه صرفاً جمعیتی متفرق، به صحنه آورد. از همین رو، ۹ دی در گفتمان رسمی جمهوری اسلامی، به عنوان الگویی از مسئولیت پذیری اجتماعی مؤمنانه و تجسم مردم سالاری دینی ثبت شده است.

۹ دی در نگاه نسل جدید

در ادامه این بازخوانی، ایلپار درویش زاده، دانشجوی علوم سیاسی و دبیر اسبق انجمن علمی علوم سیاسی دانشگاه تبریز، در گفتگو با خبرنگار مهر، با اشاره به فاصله نسلی موجود نسبت به وقایع سال ۸۸، نگاه نسل جدید به ۹ دی را تشریح کرد.

وی گفت: برای نسلی که وقایع ۸۸ را به صورت عینی تجربه نکرده، ۹ دی بیش از آنکه یک خاطره تاریخی باشد، یک «نقطه معنا» در فهم نسبت مردم، نظام و بحران است. ۹ دی لحظه ای است که جامعه، فراتر از اختلاف نظرها و سلیق سیاسی، بر سر اصل نظام و مرجعیت ولایت فقیه به اجماع عملی رسید و نشان داد مرز نقد و اعتراض با برهم زدن بنیان های مشروعیت کجاست.

درویش زاده با تأکید بر اینکه بصیرت امری مقطعی نیست، اظهار داشت: بصیرت صرفاً در انتخابات یا بحران ها معنا نمی شود، بلکه باید به عنوان تمرینی مستمر در زندگی روزمره فهم شود؛ از نحوه مصرف خبر و مواجهه با شایعه در فضای مجازی گرفته تا سبک امید اجتماعی و میزان مسئولیت پذیری فردی ادامه داشته باشد.

وی در تبیین نسبت آزادی خواهی نسل امروز با ولایت مداری افزود: آزادی خواهی نسل ما در تعارض با ولایت مداری تعریف نمی شود، بلکه در چارچوب آن معنا پیدا می کند. آزادی، امکان کنش آگاهانه و مسئولانه درون یک نظم سیاسی است؛ نظامی که تداوم و استقلال آن، شرط تحقق هرگونه نقد، اصلاح و پرسشگری سیاسی است.

این دانشجوی علوم سیاسی، بی تفاوتی را مهم ترین چالش بصیرت نسل جوان دانست و تصریح کرد: مهم ترین تهدید امروز، بیش از شایعه یا ناامیدی، لغزش به سمت بی تفاوتی است؛ شرایطی که در آن تحلیل جای خود را به مصرف سطحی روایت ها می دهد و حساسیت اجتماعی کاهش پیدا می کند.

درویش زاده با اشاره به نقش دانشگاه در این میان گفت: دانشجوی نه نقش حاشیه ای دارد و نه می تواند تماشاگر باقی بماند. دانشگاه باید سنگر جهاد تبیین؛ نه با شعارزدگی، بلکه با تولید تحلیل، گفت وگو و روشننگری عقلانی باشد.

وی پیام ۹ دی برای نسل جدید را در یک جمله این گونه بیان کرد: «پای نظام ایستادن، به معنای تعطیل کردن پرسشگری نیست، بلکه شرط زنده ماندن آن است.»

به اعتقاد وی، اگر دانشجوی این نسبت را به درستی درک کند، می تواند هم به آزادی وفادار بماند و هم مسئولیت تاریخی خود را در قبال جمهوری اسلامی ایران ایفا کند.

۹ دی؛ الگویی زنده از بصیرت، ولایت و کنش مسئولانه برای نسل جدید

آنچه از کنار هم قرار گرفتن تحلیل دینی و عقلی و روایت نسلی ۹ دی به دست می آید، این است که ۹ دی یک واقعه صرفاً تاریخی نیست، بلکه الگویی زنده برای مواجهه جامعه با بحران، فتنه و جنگ روایت هاست؛ الگویی که در آن بصیرت، ولایت، عقلانیت و کنش مسئولانه اجتماعی به هم گره خورده اند و همچنان می توانند برای نسل های جدید الهام بخش باشند.